

marinko soldo / dve pesme

ZATOČENO MIROVANJE

Ponad čijega uha sputana
s bijesom Glas slavi nepomjernu Os
Prodirući kroza nj sve do kranjih počivališta
za svečanost i prošlost opreka

Svoje nagovještaje ranijega i drugoga
pogledima svojim prenosi, a izbivanje ^{stvaranja} im ne
Tražeći u zraku cvijeće, koje postavljaju ^{prekida}
ali u dubljini, što u smrtnike uranjaju sve ^{nam}
tu pjena teži da se preda oku, jer ^{do suza}

Još jednom slutnja raste
gdje davno izvjesnosti bdiju
(ta neoplodivost daljine:)
Dotle seže naša ruka
u neko drhtavo srce

SRPNJEVANJE

Pohlepna korota što bruži u živima
(Djelčić istine duboko u ilapnji)

Na prašnjava zrcala ljeta
pala je sjena,

Odjeci prigušeni razastrtih žetava
Između nesigurnih prstiju
njihova je svjetlost jasna
i daleka

Do putanja osjenjenih oguljuješ kamenje,
boreći se u visini
srca izdubljeni zakon,
sin, pobjeđuje

Čujan (prije jutro?): kamen,
što drugoga za cilj uze

Jedna riječ — ti znaeš:
jedan lješ .

majci

andrej živor / četiri pesme

*
Materinsko oko vidi
sina među zvezdama
dok udo uklizava
u vrelinu
i ona otkriva bele zube

*
Osluškujem poljupce
zemljine
odranjam u sebi život

*
Iz vrelih butina
ispuzavam.
Kosa je slepljena
utroba se već hladi.
Gde sam to bio?

*
Rumena,
mesnata usta,
prsten zagrobnog života

pojam filosofije: filosofija i pogled na svet*

martin hajdeger (martin heidegger)

Pri pretresanju razlike između filosofije kao nauke i filosofije kao pogleda na svet, mi polazimo tačno od ove druge, i to pre svega od pojmovnoga izraza »pogled na svet«. Taj izraz nije nikakav prevod, recimo iz grčkoga ili latinskoga. Neki izraz kao *κοσμοθεωρία* ne postoji, već je on neka specifično nemačka kovanica, i to iskovana u okvirima filosofije. On se u svome prirodnome značenju javlja najpre u Kantovoj *Kritici moći rasuđivanja* [kao]: pogled na svet u smislu posmatranja čulno datoga sveta ili, kako Kant kaže, *mundus sensibilis-a*, [naime] pogled na svet kao pristo shvatanje prirode u najširem smislu. Tako, onda, taj izraz upotrebljavaju Goethe (Gete) i Alexander von Humboldt (Aleksander von Humbolt). Ta upotreba odumire u tridesetim godinama prošloga veka pod uticajem jednoga novoga značenja koje su izrazu »pogled na svet« dali romantičari, u prvome redu Schelling (Selling). Schelling u *Uvodu u sklicu jednoga sistema filosofije prirode* (1799) kaže: »Inteligencija je na dva načina produktivna [i to], ili slepo i nesvesno, ili slobodno i svesno; nesvesno produktivna u pogledu na svet, a svesno u stvaranju nekoga idejnoga sveta.« Ovdje pogled na svet nije bez daljega upućen na čulno posmatranje, već na inteligenciju, premda na nesvesnu. Dalje se naglašava momenat produktivnosti, to jest samostalnoga obrazovanja pogleda. Tako se taj izraz približava značenju, za koje mi danas znamo, nekog samoizvođenoga, produktivnoga, a onda i svesnoga načina shvatanja i tumačenja svega i sva bivajućega-čega. Schelling govori o nekome shematizmu pogleda na svet, to jest o nekoj shematizovanoj formi za razne moguće poglede na svet, koji se činjenički javljaju i obrazuju. Tako razumljeni pogled na svet nije pri tome potrebno ispunjavati u teorijskoj nameri i sredstvima teorijske nauke. Hegel u svojoj *Fenomenologiji duha* govori o nekome »moralnome pogledu na svet.« Görres (Geres) upotrebljava obrt »poetski pogled na svet«. Ranke govori o »religijskome i hrišćanskom pogledu na svet«. Čas je već o demokratskome, čas o pesimističkome, ili pak o srednjevekovnome pogledu na svet. Schleiermacher (Slajermacher) kaže: »Naše znanje o bogu dovršava se tek sa pogledom na svet.« Bismarck (Bismark) jednom piše svojoj verenici: »Postoje ipak čudnovati pogledi na svet kod veoma pametnih ljudi.« Iz nabrojanih formi i mogućnosti pogleda na svet postaje razgovetno da se pod time podrazumeva ne samo shvatanje poveza-

nosti stvari u prirodi, već u isti mah i tumačenje smisla i svrhe ljudskoga opstajanja, a time i istorije. Pogled na svet obuhvata u sebi uvek pogled na život. Pogled na svet izrasta iz nekoga sveukupnoga pomišljanja na svet i ljudsko opstajanje, i to opet na razne načine, izrazito i svesno kod pojedinaca, ili putem preuzimanja nekoga vladajućega pogleda na svet. Mi odrastamo u nekome takvome pogledu na svet i u njega se uživljavamo. Pogled na svet određuje okolina: narod, rasa, stalež, stupanj razvoja kulture. Svaki tako svojski obrazovani pogled na svet izrasta iz nekoga prirodna pogleda na svet, iz nekoga opsega shvatanja sveta i određivanja ljudskoga opstajanja, koji su svagda sa svakim opstajanjem više ili manje izričito dati. Od prirodnoga pogleda na svet moramo razlikovati svojski obrazovani pogled na svet ili pogled na svet kao obrazovanje.

Pogled na svet nije stvar nekoga teorijskoga znanja, ni što se tiče njegovoga porekla ni što se tiče njegove upotrebe. On se u pamćenju ne zadržava jednostavno kao neko dobro znanja, već je on stvar nekoga obdržavajućega ubeđenja koje, više ili manje izričito i direktno, određuje rad i ponašanje. Pogled na svet se po svome smislu odnosi na svagdašnje današnje opstajanje. On je u tome svome odnošenju prema opstajanju pokazivanje puta za to opstajanje, i snaga za njega u njegovoj neposrednoj stešnjenosti. Da li je pogled na svet određen sujeverjima i predrasudama, ili se oslanja na naučno saznanje i iskustvo, ili čak, kao što je pravilo, da li je mešavina sujeverja i znanja, predrasuda i pomišljanja, to je svejedno, [naime] ne menja ništa u njegovoj suštini.

Ovo ukazivanje na karakteristična obeležja onoga što mi pod izrazom »pogled na svet« podrazumevamo može ovde biti dovoljno. Neka stroga stvarna definicija morala bi se, kao što ćemo još videti, dobiti jednim drugim putem. Jaspers u svojoj *Psihologiji pogleda na svet* kaže: »Kada govorimo o pogledima na svet, onda mislimo na ideje, na poslednje-šta i totalno-šta čoveka, kako subjektivno, kao doživljaj, i snagu, i ubeđenje, tako i objektivno, kao predmetno uobličeni svet.« Za našu nameru razlikovanja filosofije kao pogleda na svet i filosofije kao nauke valja pre svega videti: Pogled na svet izrasta po svome smislu iz svagdašnjega činjeničkoga opstajanja čoveka shodno njegovim činjeničkim mogućnostima pomišljanja i zauzimanja stava, te tako izrasta za to činjeničko opstajanje. Pogled na svet je nešto što svagda istorijski egzistira iz činjeničkoga opstajanja, s činjeničkim opstajanjem i za činjeničko opstajanje. Neki filosofski pogled na svet je takav pogled na svet koji svojski i izričito, ili u svakom slučaju pretežno, treba da izgrađuje i pruža filosofija, to jest teorijska spekulacija, uz isključivanje umetničkoga i religijskoga tumačenja sveta i opstajanja. Taj pogled na svet nije neki uzgredni proizvod filosofije, već je njegovog izgrađivanje pravi cilj i suština same filosofije. Filosofija je, po svome pojmu, filosofija kao pogled na svet. To što filosofija smera na univerzalno-šta sveta i konačno-šta opstajanja, odakle-šta, kuda-šta i čemu-šta sveta i života, na način teorijskog saznanja sveta, razlikuje je kako od pojedinačnih nauka, koje uvek posmatraju neko određeno područje sveta i opstajanja, tako i od umetničkih i religijskih ponašanja koja se prvenstveno ne zasnivaju na teorijskom odnošenju. Da filosofija ima za cilj obrazovanje nekoga pogleda na svet, izgleda da se ne dovodi u pitanje. Taj zadatak mora određivati suštinu i pojam filosofije. Filosofija je filosofija kao pogled na svet, izgleda, tako suštastveno da se i taj izraz može pobijati kao pretrpan. Osim toga, još želeći stremiti nekoj filosofiji kao nauci, nesporazum je. Jer filosofski pogled na svet, kaže se, treba po prirodi da bude naučan. Pod time se podrazumeva: filosofija, prvo, treba da ima u vidu rezultate raznih nauka i da ih koristi za izgradnju slike sveta i tumačenja opstajanja, ona, drugo, treba da bude nauka